

ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 930.2

Наталя БАРАБАШ
(Кривий Ріг)
Діна БАРАБАШ
(Кривий Ріг)

Данило Велланський: доля інтелектуала на тлі епохи

Протягом останніх двох десятиліть в українській гуманітаристиці відбуваються значні трансформації. На новітньому етапі розвитку української науки біографічні розвідки поступово переходять на якісно новий рівень: від традиційного поетапного відтворення фактів біографії – до інтелектуальної біографії. Увага вчених дедалі більше зосереджується на висвітленні безперервних взаємозв'язків людини та соціокультурного середовища, що її оточує, з'ясуванні світогляду та особливостей формування життєвих пріоритетів особистості.

Ім'я Данила Кавунника-Велланського (1774–1842) найчастіше асоціюється з важливим етапом становлення російської фізіології (крім усього іншого, саме йому належить авторство першого російського підручника з цієї дисципліни), розвиткові якої ця непересічна особистість присвятила майже 40 років свого життя. Розтиражованим є образ Велланського-шеллінґянця, сформований ще за життя вченого завдяки його активній пропаганді ідей німецького класика. Втім за влучним зауваженням О. Стеблини, до сьогодні життєвий і творчий шляхи цієї видатної особистості – професора Медико-хірургічної академії, блискучого лектора, філософа, фізіолога – ще чекають уважного дослідника, який зможе подолати багаторічну традицію уникання всеосяжного розгляду інтелектуальної спадщини Д. Велланського та його впливу на культурні рухи України й Росії першої половини ХІХ ст. Як зазначають дослідники: «є не лише романтична література, але також романтична музика і живопис, романтична філософія та історіографія і навіть романтична політекономія та правова наука, психологія, медицина тощо» [19].

Перші біографічні розвідки присвячені Д. Велланському з'явилися ще в ХІХ ст. Однак у цих розвідках він постав як при-

рододослідник та медик [3; 7]. Така ж тенденція зберігалася і в радянську добу, коли ім'я Д. Велланського частіше згадувалося у дослідженнях з історії фізіології [13]. Лише останнім часом почали з'являтися розвідки, у яких робиться спроба подолати упередженість та надати належну оцінку діяльності вченого [15; 19].

Історія філософії у рівному ступені є філософською й історичною областю гуманітарного знання. Однак знані російські дослідники говорять про те, що міждисциплінарний характер сучасного гуманітарного знання практично не стосується саме історії філософії, теж саме можна сказати й про дану дисципліну в Україні [11]. Такий стан абстрагування від тих «тектонічних зсувів»/поворотів, що переживає й осмислює історія (лінгвістичний, герменевтичний, гендерний, персоналістський, історико-культурний тощо), пояснюється розробкою філософами цілих пластів, що раніше були заборонені для вивчення в умовах ідеологічного пресингу. Однак для історії філософії може бути дуже плідним суттєве розширення дослідницького кута зору, виокремлення й активна розробка нових векторів дослідження [11; 12].

Сучасна інтелектуальна історія вимагає нового бачення минулого, в якому йдеться насамперед не про «зовнішню історію» об'єктів, а про «внутрішню історію» суб'єктів, власне про «людську» історію, нерозривно пов'язану з нагромадженням і використанням здобутків людського генія – інтелекту. Вона суб'єктивізує загальний історичний процес, замінюючи при цьому «лінійну» («прогресистську») історіософію – нелінійною особистісно-гуманістичною. Людина, особистість, індивідуальність стають альфою і омегою історії, в якій сходяться всі нитки буття і яка не дає підстав робити великі узагальнення соціального характеру хоча би з огляду на історичну нетривалість одного людського життя. Така історія, орієнтована на вивчення культурного поля, заперечує навіть саму можливість виведення однієї «єдино правильної» соціальної історіософської ідеї, оскільки культурні феномени відрізняються великою різноманітністю і мінливістю, створюють умови для необмежених можливостей індивідуального вибору світобачення й життєвої орієнтації. Предметне поле сучасної інтелектуальної історії прив'язане до індивідуальної та колективної свідомості (ментальності), в просторі якої перебувають спроби досягнути (в категоріях історичної епохи) визначальні чинники людської творчості, як духовної, так і матеріальної. Завдання історика полягає, по-перше, у реконструкції способу мислення історичної особи (або колективу) і, по-друге, у визначенні логіки і наслідків її діяльності (матеріальної чи духовної) [9, с. 32].

Таке означення предметного поля вимагає від дослідника ставити цілком нові запитання до історичних джерел, залучати здобутки і методи багатьох гуманітарних і соціальних наук, серед яких неодмінними є культурологія, етнологія, психологія, антропологія, соціологія та інші [9, с. 32-33].

Своєрідним містком між інтелектуальною історією й історією філософії може стати «дисциплінарна інтелектуальна історія», яка, на думку І. Колесник, поглинає історію таких самодостатніх сфер знання, як історія філософії, науки, літератури, мистецтва, природничих наук, політичної, естетичної думки, історії історичної науки, картини світу, наукового світогляду, релігійної свідомості та віровчень. При цьому пріоритетне місце має посісти жанр інтелектуальної біографії, де зникає поділ між внутрішньою і зовнішньою історією ідей [12, с. 41-42].

Напрямок «інтелектуальна біографія», або «історія інтелектуалів» – найпопулярніший і найскладніший жанр інтелектуальної історії. Зазвичай творча біографія, психологія

й свідомість вченого, письменника, культурного діяча сприймається під кутом зору внутрішньої логіки, автономно від особливостей культурного та наукового життя епохи, без занурення у внутрішній світ героя, без вивчення зовнішньої мотивації інтелектуальної діяльності, поведінкових реакцій [12, с. 42].

Сучасні дослідники розрізняють дві стратегії вивчення індивідуальної історії інтелектуала: 1. вивчення соціуму через особистість, тобто соціокультурної ситуації життя героя; 2. «екзистенційний біографізм», що передбачає реконструкцію внутрішнього психологічного світу, його динаміки, екзистенційного досвіду індивідуума (Л. Репіна) [12, с. 42].

Усвідомлюючи, що особливості філософствування й особистість мислителя не відмежовувані, ми розуміємо, що інтелектуальна біографія філософа повинна включати у себе не лише хронологічну послідовність подій у житті певної людини, а саме історію формування її як особистості у певних соціокультурних умовах.

Джерелом вивчення інтелектуального світу індивідуума, в першу чергу, виступає група еґо-джерел (спогади (мемуари), щоденники, приватне листування, життєписи, автобіографії, подорожні нотатки тощо), що репрезентують його емоційно-психічний склад, самосвідомість, життєвий досвід [12, с. 42].

Утім місце і статус епістолярної спадщини як складової системи еґо-джерел до сьогодні залишається невизначеною, оскільки виявляються чимало критиків «діалогічної природи» листування, яка, мовляв, суперечить автокомунікативному характеру творення еґо-документу. Саме на діалогізацію як домінуючу категорію тексту дружнього листа звертають особливу увагу лінгвісти, оскільки основною функцією таких послань є спілкування між двома сторонами (адресант-адресат). Найчіткіше категорія діалогізації реалізується через змістову свободу та композиційні особливості текстів дружніх листів: 1) політематичність; 2) «згорнутість» інформації; 3) інтертекстуальність [4; 14].

Навіть вивчення таких інтимно-біографічних матеріалів, як листування та рукописи, не може обмежуватися суто суб'єктивними чинниками, адже і воно розкриває індивіда як осередок впливу різних сил.

При намаганні відтворити «індивідуальну історію» філософа-інтелектуала Данила Велланського нами була використана сукупність доступних для нас опублікованих еґо-джерел. Особливий інтерес для дослідників інтелектуального світу Д. Велланського мають спогади про нього Миколи Розанова, опубліковані в 1867 р. Свої спомини про філософа він перемезує цитатами із листів Д. Велланського до нього та князя В.Ф. Одоєвського. Крім особистих вражень від спілкування з філософом та інформації біографічного характеру, отриманої при спілкуванні з ним, автор спогадів подає повідомлення про Д. Велланського із «Материаллы для истории Медико-Хирургической академии» (1850), а також перелік його перекладів та творів із каталогу російських книг Смирдина (15 позицій) [19].

Опублікованим є листування Данила Михайловича Велланського із земляком і другом дитинства Михайлом Васильовичем Білозерським, що тривало понад двадцять років і являє приклад довірливо-дружнього особистісно орієнтованого спілкування. Цей масив листів був надрукований О. Лазаревським у 1897 р. в «Киевской старине». У вступній статті він повідомляє, що листи було надано вдовою Миколи Михайловича Білозерського Варварою Іванівною; у паперах останнього ці листи зберігалися до його смерті. Разом із листами В. Білозерська передала О. Лазаревському також записи переказів про Д. Велланського, занотовані її чоловіком [1].

Наразі оригінали листів Д. Велланського до М. Білозерського зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Вони вже привертали увагу дослідників, однак виступали лише своєрідним фоном при відображенні наукових і світоглядних засад діяльності Данила Михайловича Велланського [2].

Таким чином, засвідчуємо можливість створення проекту реконструкції «індивідуальної історії» вченого Данила Велланського відповідно до настанов вітчизняних дослідників інтелектуальної історії із використанням сукупності опублікованих егджерел (спогадів і епістолярію).

Народився Данило Кавунник 11 грудня 1774 р. (даний рік позначений у більшості енциклопедично-довідкової літератури, однак у Х.С. Коштоянца датою народження позначений 1773 р.) у м. Борзна на Чернігівщині у родині чинбаря Михайла Івановича Кавунника [5; 13, с. 45]. Через пияцтво батька велика родина бідувала, оскільки єдиною годувальницею була матір (продавала просфори при місцевій церкві). Данило був старшим сином. З одинадцяти років навчався грамоті у місцевого дячка. Але вже доакадемічний період життя Данила Кавунника провіщав незвичайну долю цьому непересічному юнакові, який з дитинства вирізнявся серед однолітків наполегливістю та небажанням зупинитися перед будь-якою перешкодою на шляху до своєї мети. Чого вартий лишень випадок, коли підлітком Данило Михайлович, розуміючи принизливість ситуації, в якій опинилася його родина після смерті батька, спробував отримати вакантне місце фельдшера при повітовому лікарі в Борзні. Отримавши відмову (йому було вказано на відсутність знань з латини, володіння якої було обов'язковою умовою), він менше, ніж за рік вивчив цю мову, чим настільки здивував свого відмовника, що той, уражений здібностями та працьовитістю хлопця, рекомендував йому не обмежуватися рівнем фельдшера й отримати академічну освіту, щоб згодом самому стати лікарем.

Завдяки дружнім стосункам, які з ранньої юності об'єднали хлопця з бідної родини Данила Кавунника та представника козацько-старшинського роду Білозерських – Михайла ми маємо певний біографічний матеріал (листи та спогади). Зокрема, в Х. Коштоянца знаходимо вказівку, що в юнацькому віці Данило Михайлович перебував на утриманні в родині поміщика Білозерського. Натомість, у спогадах М. Розанова, який основою власного твору називає бесіди із самим Д. Велланським, знаходимо лише інформацію про факт їхнього знайомства з дитячих років. Водночас М. Розанов, описуючи випадок зі спілкуванням Данила з місцевим повітовим лікарем (згаданий вище фрагмент біографії вченого), вказує, що лікар Костенецький поставився до прохача зі співчуттям і посприяв тому, щоб хлопець приєднався до занять дітей одного з Борзенських поміщиків із приїжджим викладачем латини. Можливо цим поміщиком і був батько Михайла – Василь Йосипович Білозерський [2, с. 142].

Уже у віці 15 років Данило вступає до Київської духовної академії. На момент студентства Данило Михайлович остаточно розлучається із своїм «рідним» прізвищем (як зауважив М. Розанов: «Кавунник у Борзні, Велланський у Київській академії»), що в подальшому приводить до певної плутанини в намаганнях істориків дослідити походження талановитого студента. Зокрема, архімандрит Гавриїл у ч. VI своєї «Історії філософії» («Російська філософія», 1840) зазначає, що Д. Велланський народився в 1773 р., а В. Аскочинський, своєю чергою, наслідуючи у творі «Київ з найдавнішим його училищем Академією» (1856) помилку архімандрита Гавриїла (на чію працю він

посилається, наводячи біографічні дані Данила Михайловича) у визначенні дати народження, додає нові деталі до легенди Д. Велланського: називаючи його ім'я серед студентів, направлених у 1796 р. від Академії до Санкт-Петербурзького медико-хірургічного училища для продовження навчання, він указує, що Д. Велланський народився в Києві й має дворянське походження [2, с. 142–143].

В одній із сучасних розвідок, присвячених постаті Д. Велланського, зазначається, що до недавнього часу в нашій літературі стверджувалася думка, що саме в Києво-Могилянській академії Данило змінив своє прізвище Кавунник на Велланський. Проте нові документи, знайдені в архівах, схиляють до іншої версії: рід Велланських належав до старовинної польської шляхти. Прадід Данила за службу одержав с. Велланці у Мазовецькому воєводстві, звідки й походить їхнє прізвище. Стало відомо також, що брат Данила Матвій теж навчався в Києво-Могилянській академії, а згодом одержав медичну освіту і став головним лікарем Київського військового шпиталю [15, с. 107–108].

Згодом, як кращий вихованець, Данило Михайлович був відправлений до Санкт-Петербургу для закордонного відрядження, але через певні обставини був змушений залишитися й вступити у 1796 р. до Медико-хірургічної академії. Закінчивши цей навчальний заклад у 1802 р., він як кращий випускник року був занесений на золоту дошку Академії і рекомендований для вдосконалення знань з медичних і природничих наук в університетах Німеччини. У Німеччині одночасно із Океном був слухачем лекцій Шеллінга та Стеффенса. Ця поїздка, навчання за кордоном мали великий вплив на подальшу долю Д. Велланського – молодий дослідник приєднався до кола adeptів нової течії натурфілософії, що в подальшому дозволило дослідникам історії філософії визначати його як найпершого проповідника натурфілософських ідей Ф. Шеллінга та Л. Окена в Росії [19]. Він перший вніс філософський стиль цієї школи до російської мови. Навіть більше, ця просвітницька місія стала одним з основних інтелектуальних проектів дослідника, а зворотна реакція непідготовленої аудиторії – одним із найбільших життєвих розчарувань Данила Михайловича (за гірким зізнанням ученого, він протягом понад тридцяти років перебування в російському науковому середовищі повсякчасно відчував себе «аки глас в пустынє») [15].

Повернувшись з-за кордону Д. Велланський представив академії дисертацію «De reformatione theoriae medicinae et physicae auspicio philosophiae naturalibus inuenta», але ніхто не наважувався заперечувати знавцю вчення Шеллінга, не зважаючи на те, що тричі призначався у конференції публічний диспут. У 1807 р. Д. Велланському без диспуту був присвоєний ступінь доктора медицини та хірургії. Згодом він отримав у академії кафедру анатомії та фізіології, яку він займав до 1837 р. [16, с. 108].

Свої наукові погляди Данило Велланський виклав у понад двадцяти працях з медицини, фізики й натурфілософії, зокрема «Пролюзия к медицине как основательной науке» (1805), «Биологическое исследование Природы в творящем и творимом ее качестве, содержащее основные начертания всеобщей физиологии» (1812), «Обозрение главных содержаний философического естествознания, начертанное из сочинений Окена» (1815); «Конспект главных содержаний общей физики» (1830), «Основное очертание общей и частной физиологии, или физики органического мира» (1836) й інші. Як зауважує Г. Шпет, на момент видання найголовніших праць Данила Михайловича, російська інтелектуальна спільнота була ще не готова до сприйняття німець-

кого ідеалізму, а за певний час, уже звична до постулатів філософії Шеллінга, вона не бачила необхідності в уважному прочитанні його творів. На думку автора, досягненню порозуміння між Д. Велланським і читацькою аудиторією перешкоджала відсутність у нього фахової філософської освіти, унаслідок чого більшість ідей натурфілософії дослідник сприймав на віру, без достатнього критичного осмислення [19, с. 157].

З іншого боку, можливо саме це перманентне протистояння було паливом, необхідним для плідної інтелектуальної творчості, адже серед сучасників Д. Велланський здобув славу людини принципу, м'якої ззовні, але зі сталевим стрижнем усередині, здатної за необхідності до жорсткої конфронтації. Цікаво, що навіть благозвучну заміну «простонародному» прізвищу Кавунник юний Д. Велланський отримав, за ствердженням М. Розанова, з легкої руки М. Білозерського якраз-таки через свою любов до суперечок (Велланський як похідне від *vaillant*): «Да будь же ты Велланский! Название по тебе: ты ведь любишь спорить, и кто не свяжись с тобой, ты никому не уступишь, всякого переспоришь» [17, с. 101].

Друзям й опонентам Данила Михайловича були відомі його безкомпромісність і прямолінійність у наукових дискусіях, у питаннях професійної етики, а також у сфері міжособистісних стосунків. Зокрема, Х. Коштоянц, аналізуючи роль Д. Велланського в процесі розвитку російської фізіології, наводить епізод із наукового життя вченого, який висвітлює готовність Данила Михайловича до відкритої дискусії та навіть більше – його готовність до несення матеріальної відповідальності за свої інтелектуальні позиції. Справа в тому, що в 1832 р. дослідник звернувся до численних опонентів із закликом спростувати хоча б одне з тих положень, які були сформовані, обґрунтовані та викладені ним на сторінках «Дослідної, спостережної та умоглядної фізики» з обіцянням виплатити такій людині тисячу рублів. Пізніше це ж звернення було передруковане «Московським телеграфом» [19].

У плані дотримання професійної етики показовим бачиться факт погіршення стосунків між Я. Вілліє (Дж. Вайлі) та Д. Велланським через відмову останнього сприяти зміщенню П. Франка з посади президента-ректора Медико-хірургічної академії. Цей вчинок є показовим ще й тому, що Якова Васильовича та Данила Михайловича до розгортання конфліктної ситуації пов'язували не лише субординаційні, але й дружні стосунки, які М. Розанов порівнює із нерозлучністю планет і супутників [2, с. 144].

Утім не бракувало в житті Данила Михайловича і друзів, серед яких було немало й тих, хто високо поцінував його наукові та професійні досягнення, його відкритість новому в інтелектуальних шуканнях, палку любов до своєї професії, відданість ідеям, які склали стрижень наукової позиції вченого. Серед близьких знайомих Д. Велланського значилися такі непересічні особистості тієї доби, як В. Жуковський, князь В. Одоєвський, професори М. Павлов та І. Давидов (останній, до речі, неодноразово у своїх працях зазначав безпосередній вплив Д. Велланського на становлення власних поглядів), М. Розанов. До числа українських прихильників і послідовників інтелектуала О. Стеблина відносить М. Максимовича, І. Мартоса та М. Білозерського [19].

На жаль, в університетському виданні, присвяченому першому ректору Університету св. Володимира в Києві, не згадується про історичну постать Д. Велланського, незважаючи на те, що між ним і М. Максимовичем існували творчі контакти. В архіві зберігся його лист, де він знайомить майбутнього ректора зі своїми поглядами, книж-

ками; благословляє його на професійне вивчення філософії, зазначаючи при цьому, що «власне, предмет філософії є позитивне начало природи, як можлива сутність дійсних її перетворень» [19].

Інформацію про приватне життя Д. Велланського дозволяють частково відтворити листи Д.М. Велланського до різних осіб та спогади про нього Миколи Розанова. Так, листи Данила Михайловича до Михайла Білозерського насичені деталізованою побутовою й суб'єктивно-особистісною інформацією. У листі від 19 травня 1813 р. адресант пише:

Кто не имеет дохода 10000 в год, тому жить в Петербурге с семейством трудно. Получаю жалование 2000 и из практики 1000 и имею казенную квартиру, дрова, свечи и служителя, живу в большом недостатке, и при строжайшей экономии, не остается у меня ни гроша в год. Бедней тот, кто не имеет такого места, где бы казну воровать, или другим способом общество грабить!» [1, с. 297]. Визначаючись із своєрідним особистим кредо, Д. Велланський у листі від 16 вересня 1826 р. зазначає: «Живу очень весело, и может быть так, как жил Платон в Афинах. – Он беседовал со своими учениками в роще, называемой Академия. Подобным образом и я преподаю в Академическом амфитеатре физиологические наставления: о сущности всей Природы и Человека, коими юные слушатели мои, стекающиеся сюда из всех провинций России, бывают восхищены до крайности [1, с. 302].

Важко сприймається інформація про трагічні сторінки родинного життя Д. Велланського. У листі від 19 травня 1813 р. описуючи бентежні події 1812 р. він занотовує:

Прошлое лето, когда Франци стремились к Москве, проводили мы в чрезвычайной тревоге. Ужасно было смотреть как укладывались на суда и уезжали сухим путём! Но нам бежать было не на чем и не с чем. При таковой суматохе Августа первых чисел, в два дня умерло у меня два сына: Мишенька 2-х лет и 9-ти месяцев и Николенька 8-ми месяцев. Печаль по оным соделала меня равнодушным к предстоявшей опасности. Теперь, остается у меня две дочечки: Катинька двух лет с половиною, и Анинька 3-х месяцев. Благодаря плодородию Анны Николаевны и моему сложению, в чадах недостатка у нас не будет; но мне чрезвычайно жалко первых моих молодцов!» Згодом, через тринадцять років, Данило Михайлович напише Михайлу Васильовичу: «Моя Анна Николаевна, первые двенадцать лет, рождала каждый год, но дети умирали или в самих родах, или после году от трудного выхождения зубов; и остались только две дочери: одной 13, а другой 15 лет, кои воспитываются в пансионе [1, с. 297].

Листування Д. Велланського із земляками виходить далеко за межі приватних стосунків. Так, у листі до М. Білозерського від 30 травня 1828 р. він пише про труднощі та відсталість у справі поширення нових знань у Російській імперії, що як у метрополії, так «і в провінціях могутньої великої Росії навряд чи з'являється вранішнє мерехтіння європейської освіти!» У своїх листах Д. Велланський не тільки пояснює й коментує свої погляди й принципи, але й критично оцінює соціальну ситуацію, що склалася в Романівській імперії. Він із сумом констатує, що «загальною метою всіх нинішніх устремлень є: бути багатим і сильним; і досягнення її в будь-який спосіб пошановується як вищим благополуччям! Тому сцена суспільного нашого життя є такою трагічною і сприймається однаково: як у Борзні, так і в Петербурзі, так і в Лондоні, так і в Парижі, так і в Константинополі, так і в Іспанії, Пекіні, Каїрі і на всьому лиці Земному!»

[1, с. 302]. Тому він називає себе космополітом, але разом із тим у кожному його листі в Україну звучить туга за батьківщиною, рідними місцями і близькими людьми.

На 63-му році життя у 1837 р. Д. Велланський осліп й вимушений був залишити кафедру й через стан здоров'я, й через нові віяння пов'язані із кар'єрним просуванням молодих науковців. Але навіть залишаючись сліпцем, він певний час продовжував працювати бібліотекарем на кафедрі оскільки мав феноменальну пам'ять, а потім займався перекладами філософських творів за допомогою дружини (працював іноді до 12 годин на день) [19].

Дослідники відзначають, що Данило Михайлович завдяки своїм здібностям, наполегливій праці, всім тим зусиллям, яких він доклав для формування іміджу людини приємної, – як своєю зовнішністю, звичками, так і манерами в спілкуванні – цілком заслуговує бути включеним до числа т.зв. *self-made men* – людей, які власними стараннями значно розширили потенційні кордони можливих самопрезентацій, маючи від народження низький культурний капітал, змогли досягти значних висот у соціальній, інтелектуальній чи фінансовій ієрархіях.

Отже, в інтелектуальній біографії Д. Велланського доречно визначити три основні періоди: доакадемічний, академічний і «присмерк життя». Протягом усього свого життя Данило Велланський залишався вірним головному принципу натурфілософського романтизму – визнанню світоглядного значення філософії. Він відстоював цю ідею та пропагував її серед своїх послідовників.

Джерела та література

1. А[лександр] Л[азаревский]. Письма Данила Михайловича Велланского (1805–1834 гг.) / А. Лазаревский // Киевская старина. – 1897. – № 11. – С. 289–310.
2. Андросова-Байда Д.О., Барабаш Н.О. До історії взаємин Д. Велланського з М. Білозерським / Д.О. Андросова-Байда, Н.О. Барабаш // Ніжинська старовина : Збірник регіональної історії та пам'яткознавства. (Серія «Пам'яткознавство Північного регіону України», № 5) : Зб. наук. пр. / Посохов С.І. (гол. ред.), Коваленко О.Б. (заст. гол. ред.), Титова О.М. (заст. гол. ред.), Бойко О.Д., Верба І.В., Верменич Я.В. [та ін.] ; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. Вип. 16 (19). – К : Центр пам'яткознавства НАН України, 2013. – 184 с. – С. 141–149.
3. Аскоченский В. Киев с древнейшим его училищем Академиею : в 2 ч. / В. Аскоченский. – Ч. II. – К., 1856. – С. 406–407.
4. Белунова Н.И. Категория речевого общения и особенности её реализации в тексте дружеского письма (на материале писем творческой интеллигенции конца XIX – начала XX в.) / Н.И. Белунова // Филологические науки. 1989. – № 2. – С. 78–87.
5. Велланський (Кавунник) Данило / Енциклопедія українознавства. Словникова частина – Т. 1. (Перевидання в Україні). – Львів, 1993. – С. 227.
6. Велланский Д.М. Опытная, наблюдательная и умозрительная физика: с четырьмя гравированными таблицами / Д.М. Велланский. – СПб. : Тип. И. Глазунова, 1831. – 900 с.
7. Гавриил (архимандрит). История философии : в 6 ч. / Гавриил (архимандрит). – Ч. VI : Русская философия. – Казань, 1840. – С. 98.
8. Животный магнетизм, представленный в историческом, практическом и теоретическом содержании. / Первые две части переведены из немецкого сочинения профессора Клуге, а третью сочинил Данило Велланский доктор медицины и хирургии, профессор физиологии и патологии в Императорской Медико-хирургической академии, коллежский советник и ордена святого Владим. 4 степени кавалер. – СПб. : В типографии Императорского Воспитательного дома, 1818. – 428 с.
9. Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування) / Л. Зашкільняк // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. 1. – К. : Інститут історії України НАН України, 2005. – С. 28–35.

10. *Калакура Я.С.* Историчне джерелознавство. Підручник для вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/13331222/istoriya/dzherela_osobovogo_pohodzhennya. – Назва з екрану (03.12.2013 р.).
11. *Киселева М.С.* История философии – интеллектуальная история – история идей / М.С. Киселева. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://iph.ras.ru/page19767824.htm>. – Назва з екрану (03.12.2013 р.).
12. *Колесник І.* Культурно-інтелектуальна історія як дзеркало «нової наукової революції» / І. Колесник // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. 1. – К. : Інститут історії України НАН України, 2005. – С. 36–45.
13. *Коштыяц Х.С.* Очерки по истории физиологии в России / Х.С. Коштыяц. – М. ; Л., 1946. – 494 с.
14. Лист Д.М. Велланського до М.Г. Павлова від 29 травня 1834 р. (цит. за: *Бобров Е.А.* Философия в России : Материалы, исследования и заметки / Е.А. Бобров. Вып. 1–6. – Казань, 1899. – С. 225–228.
15. *Мащенко С.* Академік Данило Велланський як філософ / С. Мащенко // Сіверянський літопис. – 2006. – № 2. – С. 107–116.
16. *Нижникова Л.В.* Письмо как тип текста : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Л.В. Нижникова. – Одесса, 1991. – 17 с.
17. *Остряко А.* «Джерела особового походження»: семантика поняття / А. Остряко // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. 5. – К., 2010–2011. – С. 230–242.
18. *Розанов Н.И.* Воспоминания о Данииле Михайловиче Велланском / Н.И. Розанов // Русский вестник. – 1867. – Т. 72 (Ноябрь). – С. 99–137.
19. *Стеблина О.М.* Вплив наукової діяльності Д. Велланського на формування вітчизняного романтичного світогляду / О.М. Стеблина // Гілея : зб. наук. праць. Вип. 23. – К., 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_23/Gileya23/F4.pdf. – Назва з екрану (03.12.2013 р.).
20. *Шпет Г.Г.* Очерк развития русской философии : в 2 т. / Г. Г. Шпет. Т. 1. – М., 2008. – 592 с.

Барабаш Н., Барабаш Д. Данило Велланський: доля інтелектуала на тлі епохи

У статті на основі аналізу історіографії досліджуваної теми, широкого кола джерел визначено необхідність комплексного дослідження творчої спадщини Д. Велланського. Окреслено коло інтелектуальних комунікацій вченого крізь призму приватних листів. Висвітлено педагогічну й організаційну діяльність науковця.

Ключові слова: Данило Велланський, інтелектуальна біографія, інтелектуальна історія.

Барабаш Н., Барабаш Д. Данила Велланский: судьба интеллектуала на фоне эпохи

В статье на основе анализа историографии исследуемой темы, широкого круга источников определена потребность комплексного изучения творческого наследия Д. Велланского. Обозначен круг интеллектуальных коммуникаций ученого через призму частной переписки. Освещена педагогическую и организационную деятельность ученого.

Ключевые слова: Данила Велланский, интеллектуальная биография, интеллектуальная история.

Barabash N., Barabash D. Danylo Vellanskiy: intellectual fate against the backdrop of the era

Necessity of D. Vellanskiy's artistic legacy comprehensive study is defined in the article based on historiography of the topic explored and wide range of sources. Sphere of the scientist's intellectual communication is marked through the lens of private correspondence. The scientist's pedagogical and organizational work is covered as well.

Key words: Danylo Vellanskiy, intellectual biography, intellectual history.

[надійшло до редакції: 29.10.2014 р.]